3ـ رەتكى ورتالىقتىڭ شىنجياڭ قىزمەتى جۇنىندەگى ئاگىتىمە ئىماجلىسىنىڭ رۇھىى ئۇيرەنەيىك، دايەكتىلەندىرەيىك جاڭا داۋىردەگى جۇڭگوشا سوتسىيالىستىك شىنجياڭ قۇرۇۋاتقۇلۇشىنايىق

100 جىلدىق كۇرەس جولىندا جاڭا ساياھەت باشلايلى

ژاڭ ژي:

ادال جۇرەگىن سۇ جەتكىزۇگە ارنادى

جەلبىرەگەن قىزىل تۇ

پارتىيانىڭ شىنجياڭداعى 100 جىلى

شار تاراپقا اتى ايگىللەر ⑥

□ انار بۇلت / شىنجياڭ گازەتىنىڭ ئىتىشسى حان چين ـ يان

4 ـ ايدىڭ ايامىنداعى حوتان دالاسىنان ومىرشەگدىك لەبى ەسپ، دالاداعى ئبيداي اتىزىندا جاسىل تولقىن تەربەلىپ، جاڭادان باسىن قىلتىتقان روزا گۇلدەرىنىڭ شاشاق تامىرلارى توپىراققا بويلادى، جول بويى كوز جەتەر جەردىڭ بارلىعى جاسىل تۇسكە ەنىپ تۇر.

بۇل ارا كەزىندە شىنجياڭداعى ەڭ قاعىر ئوڭىر بولاتىن، سۇ تاپشى بولعاندىقتان، بۇرىن جەرگىلىكتى شارۋالار ئبر جىلدا تەك قانا ماۋ-سىمدىق جۇگەرى ەگىپ، ئار مۇ جەردەن نەشە 10 كيلوگرام عانا ئونىم الاتىن.

حوتانداعى حالىق بۇقاراسى جاڭا داۋىردەگى "سۇ يەسى" دەپ قۇرمەتپەن اتاعان "بىرەۋ كەلىپ، بىرەۋ كەتەر، ئومىر سولاي اعادى، ۇلەس قوسۇ ئوزىن ارناپ بارىنەن دە باعالى" دەيتىن باتىلدىقپەن قات ـ قابات قىينشىلقتاردى جەڭىپ، بۇقاراعا باقىت سۇىن جەتكىزدى.

اۋەلگى ماقساتتى ۇمتىپاي، ناقتى ىستەپ ەلدى گۇلدەندىردى. جارتى عاسىردان استام ۋاقىت ئوتتى، حوتانىنىڭ ئمولدىر سۇى مىڭدا-عان گەكتار جەردى سۇارىپ جاسىلداندىردى، تۇنىق باستاۋلار سان مىڭداعان جۇرت جۇرە-گىن مەيىرگە بولەدى، اۋىلداستار اۋىل ـ قىسىتاقتى گۇلدەندىرۇدىڭ كورىنكتى كارتىناسىن قۇلشىنا سىزۇدا.

بار ىنتاسىمەن نىسانانى بەتكە الىپ بلگەرىلەدى

چىڭمەيڭ كەزى ابەيدوللا ئماتسالي قاريا ۇلىن، نەمەرەلەرىن ەرتىپ، سىرت اۋىلدىڭ ادا-مى ژاڭ ژيعا ازا بىلدىرۇگە باردى. "ژاڭ باس ينجەنەر، مىنا انارداڭ ئدام تاتقايسىز، ئسز جەتىكىزگەن سۇمەن سۇارىلعان، وتە ئدامدى!"، قاريا قوس قولىمەن ۇستاپ، ئارى ۇلكەن، ئارى قىزىل انارداى ژاڭ ژيدىڭ قۇلپىتاسىنىڭ الدىنا قويىپ، كوزىنەن جاس پارلاتتى...

ژاڭ ژيمەن بىرگە توعان قازىپ، سۇ قويماسىن سالىپ، قاتقان نان كەمىرگەن، ئشول دالاعا تۇنەگەن قىزمەتتەستەرى مەن جەرگىلىكتى بۇقارا ئار جولى چىڭمەيڭ كەلگەن ساين ونىڭ قابىرىنىڭ الدىنا بارىپ، بۇرىنعى تىلگە الۋدى، قازىرگىنى اڭگىمەلەۋدى قا-شاندا ۇمتىقان ەمەس. "كوممۇنيستىك پارتيا جىبەرگەن ژاڭ باس ينجەنەر بولماسا، ئبىز-دىڭ بۇگىنگى كۇنىمىز قايدان بولسىن؟"، كوپشىلىك ەشقاشان ژاڭ ژيدى ەستەن شىعا-رىپ كورگەن جوق.

قازىرگە دەيىن "ژاڭ باس ينجەنەر" دەگەن وسى اتاۋ اتالسا بولعانى قانشاما ادام ىستىق جاسىن كوز شاناعىنان توگەدى دە-گىزشى. ژاڭ ژي كوز جۇمعانىمەن، ونىڭ نزگى ىستەرى حوتانىنىڭ كەڭ دالاسىندا ەشقا-شان ۇمىت بولىپ كورگەن جوق، ژاقىتتىڭ تۇنباسىندا ونىڭ بەينەسى بارعان سايىن بيىكتەپ بارادى.

1958 ـ جىلى كوكتەمدە جاس كوممۇنيست ژاڭ ژي ئبر توپ سۇ يگىلگى قىزمەتكەرلەرىن باستاپ، ۇرىمجىدەن حوتانعا كەلدى. ئشول دالانى، قۇمدى كەسپ وتكەندە ۇستىنە قونعان شاڭ ـ توپىراقتى جۇپ ـ شايۇعا ۇلگىرمەستەن، ژاڭ ژي قوينىنا نانىن سالىپ، ارقاسىنا سومكەسىن اسىپ، يىعىنا ولشەۋ جابدىقتارىن ئىلىپ، قىزمەتتەستەرىمەن بىرگە اۋلعا قاراي جول الدى.

قۇاڭشىلىق، قۇمدى بوران مەن تاسقىنىڭ جولىماۋىنا ابدەن تۇسكەن جەردى، اۋىلداستاردىڭ "جارتى جىلدا تۇت پەن ورىكە، جارتى جىلدا استىقا سۇيەنگەن" ئۇيى ـ ئتاپى تۇرمىسىن كورگەن ژاڭ ژي ىشتەي قاتتى نازالاندى. "حوتان حالقىن ەندىگارى استە ازاپتا قالدىرمايمىن". ژاڭ ژي وسىلايشا حوتان حالقىنا باقىت سۇىن باستاپ كەلۇگە ابدەن بەكىندى.

كۇندىز ول قىزمەتتەستەرىمەن بىرگە قۇم توبەشكىتەردەن اسىپ، ئشول دالادان ئوتىپ، قىستاقتاردى ارالاپ، وتباسىلارعا بارىپ، ناقتى بارلاۋ جۇرگىزدى؛ تۇندە ول ماتەريال اقتا-رىپ، ەستەلگەن رەتتەپ، كىشكەنە شامنىڭ ئتۇدىنىڭ ئبر ژاعىنا دەيىن جاعادى.

كوپ ۇزاماي، كونە سۇارمالى اۋماقتى وزگەرتۇدى نەگىزگى مازمۇن، سۇدىڭ پايدالانۇ ونىمدىلىگىن جوعارىلاتۇدى نەگىزگى نسانا ەتكەن زور كولەمدى ەگىنجاي سۇ يگىلگى نەگىزگى قۇرىلىسى

1964 ـ جىلى 4 ـ ايدا ژاڭ ژي سۇ يگىلگى قىزمەتكەرلەرىن باستاپ سولتۇستىكتە "اجال تەڭىزىنە" كىرىپ، ادام ايامى باسپاعان تاكلاماكان ئشولىنىڭ قويناۋىنا بارىپ، حوتان وزەنىنىڭ توەەنگى اعارىنىڭ جاعدايىنا بارلاۋ جۇرگىزدى. سۇرەتتە: ول قىزمەتتەستەرىمەن بىرگە قۇمدى شولدە تۇسكى تاماق جەپ وتىر.

ژاڭ ژي حوتان سۇ يگىلگى مەكەمەسىنىڭ تەحنىگىنە تاجىريبەسىن ۇيرەتۇدە.

□ سۇرەتتەردى ژاڭ ژيدىڭ نزگى ىستەرى كورمە سارايى بەرگەن

تۇلعالار ارحيۋى

ژاڭ ژي 1951 ـ جىلى باتىس سولتۇستىك اۋىل شارۋاشىلىق شۇەيۇاننان وقۇ تاۋسقاننان كەيىن، ئوز ەركىمەن تىزىمدەلىپ شىنجياڭعا كەلگەن. 1956 ـ جىلى جۇڭگو كوممۇنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولعان. 1958 ـ جىلى حوتان ايماعىنا اۋىسىپ قىزمەت ىستەپ، حوتان ايماقتىق سۇ يگىلگى مەكەمەسىنىڭ باسىنعى، ايماقتىق اكىمشىلىك مەكەمەسىنىڭ ورىنباسار ئۇالىيى، سۇ يگىلگى باس ينجەنەرى مىندەتىن ارقالاپ، حوتان ايماعىنىڭ سۇ يگىلگى ىستەرىن دامىتۇعا جانە ەگىنشى ـ مالشىلاردىڭ كەدەيلىكتەن ارىلىپ بايۇنا كومەكتەسۇ جولىندا اقتىق دەمىنە دەيىن قىزمەت ەتكەن. 1991 ـ جىلى 4 ـ ايدىڭ 27 ـ كۇنى ژاڭ ژي اۋرۋ سەبەبىنەن حوتاندا دۇنيەدەن ئوتتى. ژاڭ ژي حوتاندا قىزمەت ىستەگەن كەزىندە بلگەرىندى ـ كەيىندى 24 ماڭگىلىك توعان، 58 سۇ قويماسىن، 75 مەكتەر ستانسيا سىن، 3200 كيلومەترەدەن استام سۇ سىڭبەيتىن توعان سالۇدى باسقارىپ، جوبالاعان.

"بىرەۋ كەلىپ، بىرەۋ كەتەر ئومىر سولاي اعادى، ۇلەس قوسۇ ئوزىن ارناپ بارىنەن دە باعالى، 40 جىلدا ارالادىم كۇنلۇن تاۋىن، اسقارىمەن تىلدەستىم ، بارىنەن دە ىنتىماق پەن باقىت سۇى ئۇشىن كۇرەستىم".

—— ژاڭ ژي

جەلبىرەگەن قىزىل تۇ

پارتىيانىڭ شىنجياڭداعى 100 جىلى

شار تاراپقا اتى ايگىللەر ⑦

□ انار بۇلت / شىنجياڭ گازەتىنىڭ ئىتىشسى چن چياڭۇي

4 ـ ايدىڭ 21 ـ كۇنى شىنجياڭ حۇادىان ۇيحۇلياڭ جاڭا ەنەرگيا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ زاۋود تاريحى سارايىندا وسى سەرىكتەستىكتىڭ جالپىلىق باسقارۇ ئبولىمىنىڭ قىزمەتكەرى لي ۇىن "قايىسپاس ارقالىق" كورمە بولىگىندەگى ئبرىنشى ورىنعا قويىلعان سۇرەتتى كورسەتىپ تۇرىپ بىلايشا تانستىردى: "مىنا كسى دۇ ىنۇا، ول زاۋودىمىزدىڭ ماقتانىشى بولۇمەن بىرگە، شىنجياڭداعى 1 ـ ۇرپاق ەلەكترشىلەردىڭ ۇاكىلى".

سۇرەتتە دۇ ىنۇانىڭ كىيىمىنىڭ سول جاق كەۋدە تۇسىنا تولتىرا مەدال قادالعان، جىلى شرايمەن كۇلىمسىرەگەن. وسى بلگەرىندى ـ كەيىندى 6 رەت مەملەكەتتىك وزات ئوندىرىسشى اتاعىن العان شىنجياڭداعى 1 ـ ۇرپاق ەلەكترشى، وسىنداي شۇعالالى وبرازىمەن شىنجياڭنىڭ ەلەكتر تاريحىنان ماڭگىلىك ورىن الدى.

ۇيحۇلياڭ ەلەكتر ستانسيا سىنداعى 2 ـ ۇرپاق رەتىندە لي ۇىن دۇ ىنۇانى ابدەن بىلەدى. ونىڭ نازارىندا دۇ ىنۇا ئبر تىپتىك كومپارتيا مۇشەسى، جۇڭگو جۇمىسشىسى. "دۇ اقساقال سوزگە شورقاق، ول وسىنشاما كوپ داڭقتا يە بولسا دا ەجەلدەن ماقتانپ كورگەن ەمەس. ئبز سياقتى كوپتەگەن جاستاردا ول جونىندە، قىزمەت ورنىن ئسۇيىپ، كاسىپتى قاستەرلەيدى، ئۇن ـ ئتۇنسز ۇلەس قوسقان ەدەگەن تانىم عانا بار. اۋەلى، كەيبىر داڭقتارىن ول قايتىس بولعاننان كەيىن، ارتىندا قالعان دۇنيەلەرىنىڭ اراسىندا سىلىقتاردى كورگەندە بارىپ ئبراق بىلدىك، ول ئاسلى شىنجياڭنىڭ ەلەكتر كاسىبىنە وسىنشاما كوپ ۇلەس قوسقان ەكەن"، ـ دەدى لي ۇىن تەبىرەنە.

لي ۇىننىڭ تۇسىندىرمەسى جانە بىر ـ بىرلەگەن كونە سۇرەتتەر ئتلشىنى 20 ـ عاسىردىڭ 50 ـ

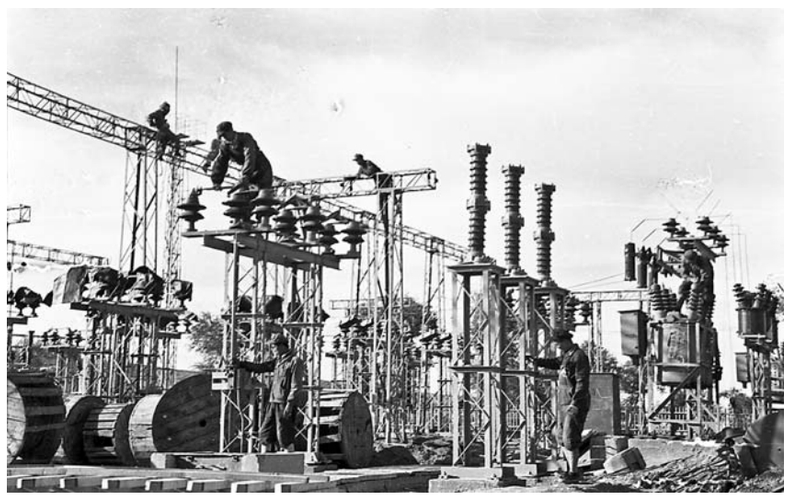

ۇيحۇلياڭ ەلەكتر ستانسيا سى (بۇرىنعى دىيحۇا ەلەكتر ستانسيا سى) كەرنەۋ وزگەرتۇ پۇنكتىنىڭ جۇمىس ورنى.

دۇ ىنۇا.

□ سۇرەتتەردى شىنجياڭ حۇادىان ۇيحۇلياڭ جاڭا ەنەرگيا شەكتى سەرىكتەستىگى بەرگەن

تۇلعالار ارحيۋى

دۇ ىنۇا، 1932 ـ جىلى گانسۇدىڭ ۇشان اۋدانىندا دۇنيەگە كەلگەن، 1949 ـ جىلى جۇڭگو حالىق ازاتتىق ارمياسىنا قاتىناسقان، 1950 ـ جىلى جۇڭگو كوممۇنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولعان، 1952 ـ جىلى كاسىپ اۋىستىرىپ بۇرىنعى شىنجياڭ 1 ـ تامىز بولات ـ تەمىر زاۋودىنا بارعان، 1953 ـ جىلى دىيحۇا ەلەكتر ستانسيا سىنا (قازىرگى شىنجياڭ حۇادىان ۇيحۇلياڭ جاڭا ەنەرگيا شەكتى سەرىكتەستىگى) اۋىسىپ، بلگەرىندى ـ كەيىندى پارقازان بولىمشە الاڭى پارتيا بايەچكاسىنىڭ ورىنباسار شۇجيى، زاۋود جۇمىسشى ۇيىمىنىڭ ورىنباسار ئتوراعاسى سياقتى مىندەتتەردى اتقارعان. قىزمەت كەزىندە جەكە ـ جەكە 1959 ـ جىلى، 1960 ـ جىلى، 1961 ـ جىلى، 1964 ـ جىلى، 1966 ـ جىلى، 1977 ـ جىلى مەملەكەتتىك وزات ئوندىرىسشى اتاعىن العان. 2012 ـ جىلى دۇ ىنۇا ناۋقاس سەبەبىنەن 80 جاسىندا قايتىس بولدى.

"وتانىمىنىڭ قاي جەرى ادام قاجەت ەتسە، پارتيا مۇشەسى رەتىندە، مەن قولباسشىلىققا بويسۇنىپ، سول جەرگە بارامىن".

—— دۇ ىنۇا

دۇ ىنۇانىڭ شىنجياڭداعى تۇڭعىش وت ەلەكتر ستانسيا سىن قۇرۇعا ات سالسقان كورنىستەرگە قاراي جەتەلەدى.

قاي جەر قاجەت ەتسە، سول جەرگە بارامىن

سول جىلدارى دۇ ىنۇا ژاڭ جىن جياڭ-جۇنگە ەرىپ شىنجياڭعا كەلگەن اسكەري ادام ەدى. سول كەزدە شىنجياڭنىڭ نەگىزدىك ونەركاسىبى ئالسز، ەكونوميكالىق تۇرمىسى مەشۇ، ەلەكتر بارىنشا تاپشى، حالقىنىڭ تۇرمىس دەڭگەيى وتە تومەن بولاتىن. ەلەكتر شام بولماۋ، جول تەگىس بولماۋ سول كەزدىڭ ناقتى كارتىناسى ەدى.

شىنجياڭنىڭ جاعدايىن ورىنقتىرىپ، جەرگىلىكتى ورىننىڭ ەكونوميكاسىن دامىتۇ ئۇشىن، ۇكىمەت وسىزاماندانعان ورتا تۇرپاتىنى وت ەلەكتر ستانسيا سىن قۇرۇدى ۇيعارىدى. 1950 ـ جىلى ۇيحۇلياڭ ەلەكتر ستانسيا-سىنىڭ (بۇرىنعى دىيحۇا ەلەكتر ستانسيا سى) ەڭ العاشقى ورنىن تاڭداۋ باستالدى. سول جىلى 4 ـ ايدا جۇڭگو سوۋەت وداعىمەن سەلەبەستىك توقتاماعا قول قويىپ، ۇيحۇلياڭ ەلەكتر ستانسيا سىنىڭ 1 ـ مەرزىمدىك ينجەنەرياسىن مەملەكەتتىك "1 ـ بەسجىلدىق" جوسپارى كەزىندە سوۋەت وداعى كومەكتەسپ سالىپ بەرەتىن 156 ئتۇرلى ئتۇيىندى ينجەنەرياڭنىڭ ئبرى ەتپ تۇراقتاندىردى. 1952 ـ جىلى 5 ـ ايدىڭ 11 ـ كۇنى ۇيحۇلياڭ ەلەكتر ستانسيا سىنىڭ 1 ـ مەرزىمدىك ينجەنەرياسىنىڭ جۇمىسى باستالىپ سالىنا باستادى.

ەلەكتر ستانسيا سى قۇرىلىسىن تەزدەتۇ ئۇشىن، ەندى عانا وق جاڭىبرشا بوراعان قين ـ قىستاۋ سناقتاردان سۇرىنبەي وتكەن جۇڭگو حالىق ازاتتىق ارمياسىنىڭ زور توپتاعى كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەرى قولدارىندا قارۋ ـ جاراقتارىن تاستاپ، قامىستى قۇبا شولدە قۇرىلىس جۇمىسشىسى بولدى. 1953 ـ جىلى 6 ـ ايدا اسكەري بولىمنەن كاسىپ اۋىستىرعانىنا كوپ ۇزاماعان دۇ ىنۇا دا وسى قۇرىلىس ۇلكەن قوسىنىنا كەلىپ قوسىلدى. دۇ ىنۇا كوزى تىرىسىندە اقپارات قۇرالدارىنا سول كەزدەگى قۇرىلىس جاعدايىن ايتىپ بەرگەن: "قۇرىلىس جۇرگىزۇگە قاتىناسقان بارلىق كادرلار مەن جۇمىسشىلار شاتىردا تۇردى، ات قورادا جاتتى، كۇنى دەرلىكتەي توپىراق قازدى، داۋال تۇرعىزدى، بولات شىبىق تاسىدى، سەمەنت جەتكىزدى، كوپشىلىكتىڭ جىگەرى تاسىپ، بوس جۇرگەن بىردە ـ ئبر ادام بولمادى".

نەشە 10 تونىنا اۋىرلىقتاعى پارقازان بۇكىلدەي سۇيرەۋ، يىقپەن كوتەرۇ، دومالاتۇ، شىنجىرمەن سۇيرەۋ سىندى قاراپايىم تاسىلگە سۇيەنىپ، بىردەن ـ بىردەن تولىق قۇراستىرىلدى. سول كەزدەگى تەحنيكتەر نەگىزىنەن اسكەري بولىمنەن كاسىپ اۋىستىرعان اسكەرىلەر بولاتىن، ئبىلىم ورەسى جاپپاي تومەن ەدى. سىحەمانى كورىپ ئتۇسىنۇ ئۇشىن، ولار كاسىپتەن سىرتقى ۇاقىتتارىنان پايدالانىپ، ورىس ئتىلىن وزدىكتەرىنەن ۇيرەندى. دۇ ىنۇا ولاردىڭ اراسىندا ئبرى بولدى، ول ورىس ئتىلىن ۇيرەنىپ قالماستان، تاعى ئوزىنىڭ ئبىلىم دەڭگەيىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتتى.

دۇ ىنۇا ىلگەرى بالاسى دۇ جيانۇيگە: "گانسۇدان شىنجياڭعا كەلگەنگە دەيىن، ارمياداعى ەلەكتر ستانسيا سىنا بارعانعا دەيىن مەنىڭ ئار رەتكى تالعامىما —— وتانىمنىڭ قاي جەرى ادامدى قاجەت ەتسە، پارتيا مۇشەسى رەتىندە، مەن قولباسشىلىققا بويسۇنىپ، سول جەرگە بارامىن دەگەن وي ارقاۋ بولدى"، ـ دەگەن ەدى.

ىستەگەن كاسىبىندە بەرىلە ىزدەندى

1953 ـ جىلى 12 ـ ايدىڭ 30 ـ كۇنى قار ـ مۇز قۇرسانعان لۇۋژيتاندا بارابان ئۇنى كوتەرىلىپ، ئتۇستى تۇلار جەلبىرەدى. ۇيحۇلياڭ ەلەكتر ستانسيا سىنىڭ 1 ـ ئنومىرلى گەنەراتور اگراگاتتارى رەسمي وندىرىسكە قوسىلىپ ەلەكتر تاراتتى، بۇل شىنجياڭ تاريحىنداعى تۇڭعىش وسزاماندانعان وت ەلەكتر ستانسيا سى ەدى.

دۇ ىنۇانىڭ سالاۋاتىندا وسى سەبەپتى قايتالاي وزگەرىس بولدى، قۇرىلىسشىدان ەلەكتر ستانسيا سىنىڭ پارقازان سەحىندا جۇمىس ىستەيتىن جۇمىسشىعا اينالدى. پارقازان جۇمىسى وت ەلەكتر ستانسيا سى قىزمەتىندەگى ەڭ جاپالى قىزمەت ورنى، كومىر جاعۇ، كۇل شىعارۇ، كوكستەندىرۇ قىزمەتىنىڭ بارلىعى كۇشەمەلى ەڭبەك ەدى، قايسار ەرىك ـ جىگەر بولماسا تابىندىلىقپەن ىستەۋ وتە قيىنعا سوعاتىن.

دۇ ىنۇا تولىمدى پارقازان جۇمىسشىسى بولىپ قالماستان، قىزمەتتى جەرىنە جەتكىزە ىستەدى. شىنجياڭداعى تۇڭعىش توپتاعى پارقازان جۇمىسشىسى رەتىندە، قولما ـ قول تاجىريبە ۇيرەتەتىن ۇستازى بولماعاندىقتان، ول قاربالاس قىزمەتتەن سىرتقى ۇاقىتتارىندا تەحنيكالىق كىتاپتاردى وقىپ وزدىگىنەن ۇيرەندى، ئبر جاعىنان ۇيرەنىپ، ئبر جاعىنان امالياتتان وتكىزىپ، پارقازانىنىڭ اينالىم جۇمىس تەحنيكاسىن يگەردى.

قىزمەتكە دەگەن ىنتىق ىنتا، سوندداي ـ اق شىنجياڭنىڭ دامۇىن ەلەكترمەن قامتاماسىز ەتۇ سەنىمىندە بولعان دۇ ىنۇا ئبر جىلدان استام ۋاقىت جۇمساپ پارقازانىنىڭ اينالىم جابدىقتارى، قورعاۋ سياقتى جاقتاردىڭ قاتىستى كىتاپتاردى وقىپ بولدى، وسى سەبەپتى ول ماسەلەنى زەرتتەۋگە شەبەر بولۇداي تاماشا ادەت قالىپتاستىردى.

1953 ـ جىلى پارقازان جۇمىس باستاپ وندىرىسكە قوسىلعان كەزدە كومىر جۇمسالىمى ئبرشاما كوپ بولىپ، ئار كيلوۋات ـ ساعاتقا 1400 گرام كومىر جۇمسالاتىن. دۇ ىنۇا كومىر جۇمسالىمىنىڭ كوپ بولۇ سەبەبىن قاراستىرۇعا بەكىدى. ول پارقازاڭنىڭ اينالىم جاعدايىن باقلاپ، ئاربىر ۋاقىت بولىگىندەگى كومىر مولشەرى، پارقازان تەمپەراتۇراسى، نەگىزگى بۇ ماشىناسىنىڭ تەمپەراتۇراسى، جەل جەتكىزۇ سياقتى ساندى مالىمەتتەردى دەن قويا ەستەلىككە الىپ، اقىر ـ اياعىندا سەبەبىن تاۋىپ شقتى. پارقازان جاعۇ ئتاسلىن ۇزدىكسىز رەتتەۋ جانە تەحنيكانى جاڭالاۋ ارقىلى 1955 ـ جىلى پارقازانىنىڭ كومىر جۇمسالىمىن 590 گرامعا ئتۇسىردى، كەيىن كەلە تاعى 550 گرامعا ئتۇسىرىپ، ەلەكتر ستانسيا سىنىڭ جالپىلىق كومىر جۇمسالىمىن بارىنشا تومەندەتىپ، ەلەكتر تاراتۇداعى وزىندىك قۇندى ۇنەمدەدى.

(جالعاسى 8 ـ بەتتە)

(جالعاسى 8 ـ بەتتە)

حوتان ايماعىنىڭ اۋىل ـ قىستاقتارىندا دابىرالى ورىستەتىلدى.

"ژاڭ باس ينجەنەر قىستاقتا بىزبەن بىرگە تاماقتانىپ، بىرگە تۇرىپ، قىستاقتىڭ تالاي ـ تالاي سالالى اتىزىن جوسپارلاۋعا كومەكتەسىپ، سۇ كومەيلەرى مەن سۇ سىڭبەيتىن توعان سالۇعا جەتەكشىلىك ەتتى"، ـ دەدى ژاڭ ژيدىڭ قىزمەتتەسى ابابىكر وبۇلقاسىم ەسكە الىپ.

قاجىرلىلىقپەن ناقتى ىستەۋ ارقىلى كەزىندەگى توز ـ توزى شىققان توعاندارداڭ بۇرىلمالارى تۇزۇلەنىپ، تور سياقتى قايشىلىسقان ارىق جۇيەسىنە اينالدى؛ بۇرىنعى بىتىراندى، ئورلى ـ قىرلى ەگىس اتىزدارى رەتتى سالالى اتىزدارعا اينالدى.

بار ئومىرىن حالىققا ارنادى

قاراقاش وزەنى توعانىنىڭ باستالعان جەرىندەگى ژاڭ ژيدىڭ نزگى ىستەرى كورمە سارايىنا بارساڭىز، قابىرعاداعى سۇرەتتەر سول جىلداداعى ژاڭ ژيدىڭ حوتان حالقىنىڭ سۇ يگىلگى قۇرىلىسى ىستەرى ئۇشىن، حوتانداعى ئار ۇلت حالقىنىڭ باقىتتى تۇرمىسى ئۇشىن كۇرەسكەن شۇعىلالى نزگى ىستەردىڭ "سىر شەرتەدى".

بيىك تاۋ سۇ قويماسىن سالۇعا لايىقتى جەر تابۇ ئۇشىن، 1975 ـ جىلى 6 ـ ايدا ژاڭ ژي بىرنەشە سۇ يگىلگى قىزمەتكەرىن ەرتىپ "ترشىلكسز وڭىرگە" ەرلىكپەن كەرەدى. يۇرۇڭقاش وزەنىنىڭ جوعارى اعارىنداعى اسقار كۇنلۇن تاۋى شوقالارىنىڭ اراسىندا جەر سلكىنسىنە ۇشراپ، جان ـ جاقتان دومالاعان كەسەك تاستارعا كەزدەسكەندە ژاڭ ژي كوپشىلىكتى قاتەردەن شۇعىل تالانۇعا ۇيمداستىرادى، جاعداي ورنىققاناننان كەيىن، "لايىقتى سۇ قويما ورنىن ئبر كۇن ەرتە تاپساڭ، حالقتى ئبر كۇن ەرتە بالىقتا كەنەلتەمىز" دەپ "شايقاس باسىندا اتىنسقا كەلتىرەدى".

تاۋ ورلەگەن سايىن تىگىلدەيدى؛ جول بارعان سايىن قاتەرلى بولا ئتۇستى. ەسەك جۇرە الماعاندا، ولار قوداسقا ئمىندى؛ تەڭىز دەڭگەيىنەن بيىكتىگى 4800 مەترلىك قار جيەگى سىزىعىنان وتكەندە، تاۋ جولىندا جۇرۇڭگە شەبەر قوداستىڭ ئوزى اتتاپ باسا المايى، ولار تاۋعا جاياۋ ورمەلەيدى.

"كۇنلۇن تاۋى بيىك بولعانىمەن، كوڭىلدە حوتاندىعى ئبر ميلليوننان استام حالىقتا سۇ جەتكىزۇ سىندى ۇلكەن نىسانا بولسا بولعانى، ئبىز، ئسوز جوق، ونى جەڭىپ شىعامىز". وسىلايشا، ژاڭ ژي كوپشىلىكتى باستاپ قار جيەگى سىزىعىنان ئوتىپ، مۇزدى وزەندى كەشىپ، قات ـ قابات قىينشىلقتاردى جەڭىپ، تەڭىز دەڭگەيىنەن 5000 مەتردەن استام بيىككە شىعىپ، بيىك تاۋ سۇ قويماسىن سالۇ جوندەگى ناقتى دەرەككە يە بولدى.

"ژاڭ ژي ئومىرىن حوتانداعى ئار ۇلتتىڭ تۇتاس تۇلعالى تاعدىرىمەن توعىستىرىپ، حوتانىنىڭ گۇلدەنۇىن، دامۇىن جانە حالقتىڭ باقىتىن، ەسەندىگىن ئوزىنىڭ ومىرىنەن دە قىمباتتى ئىس رەتىندە قارادى". ژاڭ ژيدىڭ نزگى ىستەرى كورمە سارايىنىڭ قىزمەتكەرى ئورقىز ابدۇجالەل اسەرلەنە بىلاي دەدى: "ناۋقاس توسەگىندە جاتقاندا دا، ول حوتانىنىڭ سۇ يگىلگى قۇرىلىسىن جوسپارلادى".

ياپچان سۇ قويماسىنىڭ زەينەتكە شىققان قىزمەتكەرى ئماتيمىن زياۋدۇننىڭ ئالىسىندە، 1984 ـ جىلى 11 ـ ايدىڭ ايامىندا سۇ تيەگىن جاساۋ، تۇنبانى تازالاۋ ئۇشىن، قاقاعان قىستاعى سۇىعىسىن سۇيەكتەن وتەتىن سۇعا ەشكىمنىڭ تۇسكىسى كەلمەيدى. وسى كەزدە ژاڭ ژي سۇ قويماسىنا قىزمەت تەكسەرە كەلگەن بولاتىن، بۇل جاعدايدى كورگەن ول سول جەردە اياق كيىمىن شەشپ، بالاعىن ئتۇرىپ، الدىمەن سۇعا ئتۇسىپ تۇنبانى تازالاپ، ئشوپ ـ شالاڭنان ارىلتا باستايدى. "كوپشىلىك مۇنى كورگەننەن كەيىن، ەشكىم جاعادا تۇرۇعا ئداتى شىداماي، بارلىعى ژاڭ ژيعا ىلەسپ سۇعا ئتۇستى".

"قيالدى" رەالدىققا اينالدىردى

"مەن بۇل ارادا 28 جىل قىزمەت ىستەدىم، ئار جولى ايباتتى توسپادا تۇرىپ، وسىنداعى قويما تولى ئمولدىر سۇدى كورگەن ساين، ژاڭ ژيدىڭ بولاشاقتى جوسپارلاپ، وتانىنىڭ، حالقتىڭ قامىن ويلاعان ىنتا ـ ىقىلاسىنا شىن جۇرەكتەن ەرەكشە تەبىرەنەمىن"، ـ دەدى ۇلعاتا سۇ يگىلگى تورابىن باسقارۇ مەكەمەسى باس ينجەنەر كەڭىسىنىڭ مەڭگەرۇشىسى تۇرسۇنتوحتى احمەت.

(جالعاسى 8 ـ بەتتە)